

umetno uvedeno v prejšnjem stoletju. V našo, verjetno samo lokalno ljudsko terminologijo je takšna in podobna imena zanesla podeželska inteligenca (farmacevti, učitelji), ki je uporabljala češke priročnike.

Slovensko *trútica*, *trutarica* »*Bellis perennis*«. Poleg teh vzhodnoštajerskih ljudskih imen najdemo na istem ozemlju tudi *trúta* »*chrysanthemum leucanthemum*«. Botanična literatura pa pozna tudi sinonima *trutrica*, *tratorica*, *tratinšćica*, *trampuš* »*Bellis perennis*«. Splošno slovensko *marjetica* je izposojeno iz romanščine prim. ital. *margherita*, furlansko *margarite* »*bellis perennis*« in »*Crysanthemum leucanthemum*«. Zdi se, da moramo za vzhodnoštajerska sinonima supponirati neko skupno izhodišče, ki je samo ljudskoetimološko naslonjeno deloma na *truta* »*mora*«, deloma na *trata*. V poštev za primerjanje bi prišla poljska ljudska imena *stokroć*, *stokrotek*, *stokratka* in ukrajinska *stokrastka*, *stokratka*, *stokrat*, *stokorotb* »*bellis perennis*«. Machek, Jména rostlin 267, misli, da so ta imena analogna nemškemu *Tausendschön* ali češkemu *sedmikrásá*. Izhodišče bi bilo morda **stto-krasa*, morda tudi **stokratka*. To je seveda samo domneva. Slovenske dublete *trutrica* poleg *tratorica* opravičujejo sum, da so se današnje ljudske oblike v slovenščini razvile iz neke osnove, podobne poljski in ukrajinski, ki pa je zaradi številnih sprememb ne moremo več rekonstruirati.

Rastlinska imena doživljajo včasih velike spremembe. Slovenskega *trizelj* »*Erysimum*« in *tržaj* »*Polytrichum com.*« ne moremo ločiti od sbh. *trizalj*, *trižlja*, *trižalj* »*Erysimum*« in »*Raphanus*«, češko *tryzel*, *trejzel*, *trýzel* »*Erysimum*« in »*Raphanus*«. Pomenski obseg se nanaša kot nemško *Hederich* na več rastlin ostrega okusa. Jasno je, da spadajo vsa ta slovanska imena skupaj, ni pa mogoče rekonstruirati kolikor toliko verjetnega skupnega izhodišča.

Slovensko *senodolka* in *kemenica* »*Chelidonium maius*«. Z imeni tipa *senodolka*, *sidolka* in podobnimi si leksikolog res ne bi vedel pomagati, če jih ne bi poskušal vskladiti z zvočno podobnimi *cingola*, *cengulja*, *cindolka* in srbohrvaškimi *cimbola*, *cingola*, *cindola*, *cindolica* za isto rastlino. Vsa ta imena so se razvila iz srednje-latinskega *celidonia*, sprejeto iz grškega *helidónion* (*helidōn* = *lastovica*). Že latinsko ime je doživljalo razne ljudskoetimološke spremembe; razlagali so ga iz *coeli donum*, zato Nemci imenujejo rastlino tudi *Gottesgabe*, Poljaki *božydar* ali *dar nebieski*. V čeških narečjih najdemo oblike *celemenik*, *celiston*, *celodej*, *celoden*, *celigan* itd. Slovenska ljudska etimologija je izoblikovala celo popolnoma domače zvenече *senodolka*. Zdi se, da je iz istega vira tudi ime *kemenica*, kar je morda izposojeno še iz kakšnega balkansko romanskega narečja brez palatalizacije.

Slovensko *gumbala*, *gumbela*, *gumbalica*, *gumbelica* »*Convallaria majalis*«. Pleteršnik navaja ta imena kot vzhodnoštajerska. Tudi med srbohrvaškimi sinonimi za šmarnico najdemo oblike *gumbelium*, *gumbelija*. Izhodišče ne more biti drugače kot srednjeveško učeno ime »*(lilium) convallium*«, ki je zašlo tudi v slovenske jezike, n. pr. poljsko *konwalia*, ukrajinsko *konvalija*, češko knjižno *konvalinka*, *konvalija*, dialektično pa tudi *gombalia*, *gonvalia*. Preobrazbe za imena so ljudskoetimološke, v slovenščini morda naslonitev na *gumb*, ne pa neugotovljene romanske oblike z lenizacijo.

France Bezljaj

BESEDE IN OBLIKE

Pod tem naslovom je B. Urbančič v zadnji številki lanskega letnika JiS ocenil Grünov prevod Vicki Baumove Pazite se srn. Kakor že nekateri pred njim se je po pravici spotaknil nad včasih res nenavadno in nerodno zamenjavo veznika *in s pa*. Pri Grünu se čuti očitno prizadevanje, da bi približal pisani jezik govornemu. Podobno potrebo in podoben trud opazimo danes še pri marsikaterem pisatelju. Tako poživljanje pa je lahko tudi nevarno, ker smo pri popravljanju in pri reformah le preradi sistematični in mehanično zamenjujemo besedo ali obliko, ki si je ne želimo, s tako, ki je za nas idealna, ne da bi preudarili, ali je povsod primerna in ali ne zahteva njena raba tudi primerne, sorodne soseščine. Beseda iz žive govorice zaživi prav šele v okolici, ki ji je domača, to se pravi, med sebi enakimi, ne pa da pade med nekakšno literarno gospodo, ki svoje noše in hoje ni nič spremenila ali jo vsaj malo podomačila. Gotovo je, da ne bi bila videti tako neolikana in vsiljiva, če bi bila postavljena med svoje prave vrstnice in v tak besedni red in sistem, ki bi bil zares ljudski. Nekaj takega velja tudi za zameno *ali* z *a*, kar se da dostikrat brez spotike

prenesti, ne pa, če to dela pisatelj skoraj brez pridržka ali če pri ločnem vezniku *ali* — *ali*, kakor pripominja ocenjevalec, dosledno zamenjuje prvi del z a.

Strinjal bi se še z vrsto drugih pripomb v oceni, ker kažejo, da prevajalec dostikrat ni znal pretehtati današnje vrednosti besede ali je ni rabil v pravi zvezi. Tako bi mu pritrnil, da ni ravno imenitno bahati se »zastran doživetij s francoskimi damicami«. Človek pa ne more razumeti, zakaj naj bi bilo nenavadno, če Grün piše *zastran*, kjer bi stalo lahko *zaradi*, ko je vendar tako pisanje popolnoma pravilno.* Beseda je za velik del slovenskega ozemlja edino domača, v takem pomenu je nista zapisala samo kakšen Vl. Levstik ali M. Kranjec, ampak še nešteto drugih in to ne samo zadnje čase — že desetletja in desetletja nazaj. Nekaj podobnega je recimo pri *zavoljo*. Za marsikoga je beseda nekam tuja in sam bi tega predloga zlepa ne zapisal, pa čeprav vem, da je čisto v redu in da pomeni prav to kakor *zaradi*. Svojeja razmerja do te besede pa ne morem šteti za avtoritativno. Kvečjemu lahko opozorim na razširjenost njene rabe, kar bo prav pisatelju, če mu gre za zvestobo samemu sebi in živi govornici, iz katere je prišel.

Skoraj tako subjektivno so sodbe, ali smejo v knjigo pogovorne oblike *bojo*, *vejo* — dodajmo še *grejo*, ki jo ocenjevalec šteje samo med potencialne nevarnosti, čeprav je bila že tolikokrat zapisana. Ne bi šel za njegovimi sklepi, češ kam lahko pridemo s tem popuščanjem narečnim oblikam. Omenil bi samo, da dopušča *dajo*, češ da je bolj blagolglasna kakor *dadó*. In vendar je s to stvarjo ravno narobe. Tista dvakratna *d* sta trda samo za oči, za uho pa je beseda s poudarkom na koncu zveneča, da bolj skoraj ne more biti, in zato ni čudno, če je bila tolikokrat rabljena v poeziji. Če ima pa *dajo* to milost, da sme hoditi v ljudski, ali postavimo pogovorni obleki, zakaj bi je ne imeli še *bojo*, *grejo* in *vejo*. Če se zastran ene žive oblike ne misli podreti stavba slovenskega jezika, se tudi zaradi štirih ne bo. Res je, vajeni smo nekam meščanske, skoraj akademske slovenščine in nam je zaradi njene zlikanosti malo nerodno, če se kdo malo bolj po domače suka. Koliko je v takih sodbah ne samo vezanosti na to olikano izročilo, ampak tudi subjektivnega, pričata dve zapisani mnenji ob drugem prevodu Goethejevega Fausta. Eno je trdilo, da je *bojo* nekam vulgaren, drugo je sprejelo to poživitev z zadovoljstvom in s priznanjem, češ da je to dobra zamenjava za trdi *bodo*. Sicer pa to tudi ni taka prevratna novost. Tako je pisala recimo vsa Slomškova šola, ki ni bila majhna, tudi Kranjci med njimi, in to v prozi in poeziji, *bojo* je na primer rabil v pesmi tudi Gregorčič. Oblika je živa daleč naokrog po Slovenskem. Morda bi Štajerci okrepili obliko *bodo*, če bi za njih reducirani do imeli v knjižni slovenščini še poudarek na koncu. Tako pa *bojo* zmaga in ne bi dejal, kakor je zapisano v oceni, da se *bodo* tudi v pogovornem jeziku vesplošno rabi. Naravno je, da odmeva tako stanje tudi v pisavi. Tukaj je treba dovoliti malo prostosti in računati, da se »jezik spreminja kakor vse, kar je živo. Nekaj odмира, drugo nastaja in se razvija«.

L. Legiša

BOJO, VEJO...

Vse kaže, da bo moral kdo sistematično obdelati nekatere oblike atematskih glagolov v knjižni rabi, ne tako mimogrede, kakor sva to naredila z L. Legišem. Treba bo pritegniti še 2. os. dvojine in množine ter sestavljenke, v katerih so včasih bolj v rabi ene končnice, v nesestavljenkah pa druge, n. pr. dasta, daste: razdata, razdate, izdata, izdate.

Da bi bilo to res potrebno, se lahko prepriča vsakdo, ki išče v slovnici 1956 in SP 1950 pojasnila o 3. os. množ. Pri glagolu *dati* ima SP na prvem mestu *dájo*, nato *dajó* in *dadó*. Slovnica pa pravi: »Glagol *dati* ima v 3. os. mn. poleg *dadó* še obliki *dájo* (včasih tudi *dajó*...) in *dadé*.« (Str. 201.) Pri glagolu *jesti* imata oba priložnika na prvem mestu *jéjo* in na drugem *jedó*. Pri glagolu *vedeti* ima slovnica na prvem mestu *véjo*, na drugem *vedó*, medtem ko SP ne navaja nobene. Pri glagolu *biti* ima SP najprej *bódo* in potem *bójo*, slovnica pa samo *bódo*. Omenim naj še to, da obravnavata slovnica in SP oblike *bom*, *boš*,... in *bodem*, *bodeš*... kot enakovredne, le da jim SP navrže v 2. os. dv. in mn. še tretjo, namreč *bóta* in *bóte*. Z L. Legišem sva dodala v svojih prispevkih obliko 3. os. mn. glagola *iti*, ki se glasi v slovnici in SP enako: *gredó*, *gredó*, *gréjo* in *grejó*.

Prvo, kar nas preseneti, je prilična neskladnost slovnice in SP. Drugo je prisojanje enakovrednosti očitno zastarelim ali narečnim oblikam (*bodem*, *bodeš*...